

Любов Нос, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ШВЕЦІЇ

У статті розглядаються питання професійної підготовки вчителів у системі вищої освіти Швеції. Аналізуються основні принципи організації вищої освіти цієї країни, особливості функціонування педагогічних закладів вищої освіти. Описано основні умови прийому до шведських університетів. Охарактеризовано програму підготовки вчителів початкової школи, виділено основні компетентності, якими мають оволодіти випускники університету після завершення навчання. Привернуто увагу до важливої складової у програмах підготовки здобувачів освіти, а саме педагогічної практики, яка сприяє удосконаленню набутих компетентностей у процесі теоретичного навчання.

Ключові слова: Швеція; педагогічна освіта; практична підготовка; професійна підготовка; початкова школа; заклади вищої освіти; університети.

Лім. 8.

Liubov Nos, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Primary and Pre-Primary Education Department
Lviv Ivan Franko National University

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SWEDEN

The article deals with the problem of professional training of teachers in the higher education institutions in Sweden. The basic principles of the organization of higher education in this country are analyzed: voluntary and free of charge, individualization of education, multilingualism, multiculturalism, multidisciplinary, dialogic, connection of theory with practice and mobility in the labor market. The peculiarities of the functioning of pedagogical higher education institutions are described. There are two types of higher education institutions in Sweden: universities and university colleges. Universities offer three types of programs: Bachelor's, Master's and PhD. The main conditions of admission to Swedish universities are described. The general entry requirements to universities in Sweden are the same for all higher establishments. There are no entrance exams, applicants have to submit documents on upper secondary education.

The program of primary school teacher training is described, the main competencies that university graduates should master after graduation are highlighted. This program has a clear organizational structure and clear educational goals. It consists of three parts: psychological and pedagogical studies, didactic skills in the primary school subject knowledge and student teaching at school.

The basic principles of functioning of Swedish pedagogical education are defined: the principle of democracy, the principle of openness, accessibility for all, the principle of continuity and integrity, the principle of flexibility, the principle of continuous education. Graduates of pedagogical institutions should gain from 120 to 220 credits.

Attention was drawn to student teaching at school. The content of pedagogical practice includes: studying of the different age children development problems; independent conducting of lessons on specialization subjects; evaluation of students' achievements in learning; responsibility for cooperation with students in the classroom; organization of extracurricular and social work; partnership with parents; participation in the school self-government system; planning and self-analysis of own pedagogical activity.

Keywords: Sweden; pedagogical education; practical training; professional training; primary school; institutions of higher education; universities.

Постановка проблеми. Сучасна українська школа потребує вчителів нової генерації, здатних не тільки забезпечити якісними знаннями підрастаюче покоління, а й сформувані патріотичні, творчі особистості, які будуть готові до відбудови нашої держави. У цих умовах актуалізується проблема удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти педагогічного спрямування, які мають підготувати "вчителя-професіонала, носія культурних цінностей і гуманістичних пріоритетів, який

володіє сукупністю творчих, професійних та інших якостей для здійснення інноваційної педагогічної дії у гармонійному розвитку особистості кожного учня; вчителя-особистості, в якому поєднуються якості педагога-дослідника, що володіє сучасними методами наукового пізнання, іноземними мовами й комп'ютерними технологіями; вчителя-психолога, здатного бачити в дитині людину з усіма її особливостями, бажаннями й проблемами; вчителя-майстра, здатного по-новому організовувати освітній процес для задоволення інтересів і потреб своїх уч-

нів” [4, 4]. Відтак, вищій педагогічній школі України варто посилити увагу до творчого використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду з проблем підготовки вчителів. Особливий інтерес у цьому контексті викликає Швеція. Система освіти цієї країни є однією з найбільш ефективних і прогресивних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів завжди залишаються об’єктом дослідження багатьох вітчизняних вчених (Ю. Деркач, О. Квас, Н. Мачинська, Н. Ничкало, О. Огієнко, М. Стахів, С. Сисоевої та ін.). Розвиток педагогічної освіти у зарубіжних країнах досліджували відомі вітчизняні вчені, а саме: Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Ю. Кіщенко, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Матвієнко, Н. Муқан, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін. Особливості освітньої системи та підготовки вчителів у Швеції висвітлювали у своїх працях науковці Н. Карпенко, Г. Коган, Н. Кошарна, Т. Логвиненко, Л. Мовчан, О. Цюк та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти Швеції та України.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ ст. освіта у Швеції перебуває у стані активного реформування. Значний вплив на формування сучасного стану шведської педагогічної освіти мають інтеграційні та глобалізаційні процеси, пов’язані із підписанням цією країною Болонської Конвенції. Перш ніж характеризувати проблему підготовки вчителя проаналізуємо особливості функціонування системи вищої освіти у Швеції, яка організована за такими принципами:

- добровільності та безкоштовності (можливість отримання вищої освіти кожною людиною за бажанням, а отже – вмотивовано);
- індивідуалізації навчання (врахування індивідуальних особливостей особистості, рівнів її розвитку, здібностей до навчання);
- мультилінгвізму (можливість отримання вищої освіти, навчаючись декількома мовами);
- полікультурності (співіснування у соціумі на основі толерантності та рівноправності різноманітних етнокультурних спільнот із притаманним їм усвідомленням власної ідентичності);
- мультидисциплінарності (необхідність вивчення декількох предметів із метою інтеграції та актуалізації сучасного знання про світ);
- діалогічності (організація оптимального педагогічного спілкування на основі взаєморозуміння та взаємоповаги до його учасників);
- автономності у викладанні й креативності (використання в процесі викладання у вищій школі авторських методів, прийомів, технологій, що орієнтовані на результат);
- зв’язку теорії з практикою та мобільності на ринку праці (ефективність і якість навчання, що

перевіряється, підтверджується і направляється практикою, яка визначає попит на фахівця на ринку праці) [6, 147–148].

На основі аналізу наукових джерел зазначимо, що у Швеції є два типи закладів вищої освіти (ЗВО): університети (university) і університетські коледжі (högskola). Основна їхня відмінність полягає в тому, що університетські коледжі не можуть присуджувати ступінь доктора філософії. Але здобувачі освіти можуть звернутись до урядової установи з відповідною заявою про надання такого права. Університети пропонують три типи програм для навчання: бакалаврат, магістратура і аспірантура. Перший тип (бакалаврська програма) – це програма навчання після закінчення середньої школи, яка триває зазвичай три роки. Магістерська програма – наступний (після бакалаврату) цикл підготовки у закладі вищої освіти, що триває один або два роки. Аспірантура, або програма підготовки доктора філософії (PhD) – це дослідницька робота, пов’язана з присудженням наукового ступеня, що є третім циклом системи вищої освіти Швеції. Тривалість роботи над такою програмою різна – все залежить від профілю наукової діяльності здобувача, університету та ін. [1; 3].

Привертає увагу те, що шведські університети мають високу конкурентоздатність. Це пояснюється досягнутим рівнем якості навчання. Вони відзначаються відповідністю вимогам часу, динамізмом, гнучкістю у прийнятті необхідних освітніх рішень. У вищій освіті країни існують відкриті, демократичні стосунки між студентами і викладачами, в яких цінується особиста ініціатива та творче мислення. Держава також встановлює структуру системи вищої освіти, регламентує види ступенів, які присвоюються тим, хто навчається, здійснюють контроль за якістю освіти. Державні кошти для досліджень виділяються кожному університету. Ресурси для досліджень надходять також з інших джерел. До фінансування їх здійснюють свої внески чимало фондів, організацій [3].

Важливо наголосити, що у Швеції до 45 % випускників шкіл здобувають освіту у закладах вищої освіти. Умовою прийому до університету є виконання основних критеріїв, які є однаковими на всіх факультетах. Там немає вступних іспитів, є лише конкурс документів про середню освіту. Кандидати повинні мати свідоцтво про завершення загальнонаціональної програми старших класів середньої школи II рівня (принаймні оцінки “зараховано”, це приблизно 90 % балів, що присвоюється кожному предмету), або мати підтверджений досвід роботи (це оригінальна умова, аналогів в інших країнах немає). На більшості факультетах також є спеціальні вимоги, які залежать від особливостей обраного напрямку [5, 181].

Вважаємо за необхідне зазначити, що в системі вищої освіти Швеції професійна підготовка вчителя

займає провідне місце. Серед основних принципів функціонування шведської педагогічної освіти дослідниця Г. Коган виокремлює такі:

- принцип демократичності (Система освіти вчителя в Швеції – демократична. Вона базується на державно-суспільному управлінні, що передбачає автономність закладів вищої освіти педагогічного профілю);

- принцип відкритості, доступності для всіх (Система освіти вчителя в Швеції – соціально відкрита, вільна, плюралістична, базовими ідеями якої є свобода, творчість та гармонійний розвиток особистості, що передбачає широку взаємодію зі соціумом, органічне поєднання усіх суб'єктів з ринковими відносинами; рівні права і можливості всіх громадян отримувати освіту без тиску та обмежень);

- принцип наступності та цілісності (Система освіти учителя в Швеції – послідовна. Вона функціонує як цілісність, що об'єднує та інтегрує всі ступені педагогічної освіти у вигляді послідовних етапів, кожен з яких відповідає певній кваліфікації педагога);

- принцип гнучкості (Система освіти вчителя в Швеції – динамічна та гнучка. Всі її компоненти еволюціонують, змінюються та самовдосконалюються, швидко адаптуючись до нової інформації, сучасних науково-методичних знань та вимог міжнародного ринку праці;

- принцип неперервності (Система освіти вчителя в Швеції – неперервна. Вона побудована таким чином, щоб забезпечувати умови для самореалізації особистості вчителя та її подальшого гармонійного розвитку упродовж усього життя) [1].

Наше вивчення шведських документальних джерел показало, що для отримання кваліфікації вчителя випускники педагогічних закладів мають набрати від 120 до 220 кредитів. Це буде залежати на якій освітній програмі вони здобуватимуть освіту. Отримати бакалаврський чи магістерський ступінь в галузі освіти зможуть здобувачі, у яких будуть сформовані компетентності (навички), необхідні для провадження освітнього процесу у закладах дошкільної, шкільної освіти та для освіти дорослих відповідно до нормативних документів та навчальних планів [8].

До прикладу, розглянемо програму підготовки вчителів початкової школи, яка розрахована на чотири роки. Ця програма має чіткі освітні цілі та добре продуману організаційну структуру. Вона складається з трьох частин: центральне місце займають дисципліни психолого-педагогічного спрямування, які вивчаються на першому році навчання. Ці дисципліни мають сприяти формуванню у студентів базових навичок провадження освітнього процесу у школі. Другу частину складають дисципліни, передбачені навчальною програмою початкової школи та методику їх викладання (вивча-

ються впродовж двох з половиною років), решта часу відводиться на проходження практики у школі. Зазначимо, що кожен заклад освіти самостійно визначає порядок вивчення навчальних курсів у рамках, які встановлені центральним урядом [7].

Після завершення навчання випускники мають володіти певними компетентностями, а саме:

- використовувати набуті знання зі своєї спеціальності для навчання та розвитку учнів;

- уміти оцінювати й аналізувати навчальні досягнення учнів та налагоджувати співпрацю з їхніми батьками;

- знати й уміти аналізувати світові політичні та економічні проблеми та займати активну життєву позицію щодо їх вирішення;

- розуміти і враховувати важливість гендерних відмінностей у процесі викладання навчального матеріалу;

- уміти планувати та організовувати освітній процес;

- використовувати передовий педагогічний досвід колег та результати наукових досліджень для удосконалення професійної діяльності;

- використовувати інформаційні технології та засоби масової інформації в освітньому процесі [8].

Зазначимо, що в освітньо-професійних програмах підготовки здобувачів вищої освіти в Україні визначено подібні компетентності, що стосуються освітнього процесу. Звичайно, що вони ще більше розширені і поглиблені, передбачають набуття здобувачами інтегральних, загальних та фахових компетентностей, які забезпечують відповідні результати навчання.

У професійному становленні майбутніх вчителів важливе місце займає педагогічна практика, яка сприяє удосконаленню набутих компетентностей в процесі теоретичного навчання. Під керівництвом методистів університетів та вчителів-практиків студенти творчо використовують сучасні методи, форми організації освітнього процесу у школі. Аналізуючи педагогічну практику в системі підготовки майбутніх вчителів у Швеції, українська дослідниця Г. Коган визначила такі загальні напрями її змісту: 1) вивчення особистості дитини та дитячого колективу різних вікових категорій; 2) самостійне проведення уроків з предметів спеціалізації; 3) оцінювання результатів досягнень учнів у навчанні; 4) відповідальність за співпрацю з учнями у класі (функції класного наставника); 5) організацію позакласної та соціальної роботи; 6) роботу з батьками; 7) участь у системі шкільного самоврядування; 8) планування та самоаналіз власної педагогічної діяльності [2].

Вважаємо, що змістове наповнення програм практики охоплює всі аспекти у структурі педагогічної діяльності вчителів. Такий підхід шведських педагогів до організації практичної підготовки май-

бутніх фахівців сприяє формуванню у них фахових компетентностей, необхідних для ефективного провадження освітнього процесу у школі, створює умови для творчого самовдосконалення та пошуку цінкових методів та форм проведення уроків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результати вивчення позитивного досвіду професійної підготовки майбутніх вчителів у шведських університетах уможливають пошук нових підходів до удосконалення теорії і практики вищої педагогічної школи в Україні. Важливо створити умови для налагодження тісніших контактів зі стейкхолдерами, залучення їх до провадження освітнього процесу, зокрема, до практичної підготовки майбутніх фахівців. Потребує вирішення питання щодо впровадження дуальної освіти у закладах вищої педагогічної освіти. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на дослідження саме цих проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта в Швеції. URL: <https://dec-edu.com/countries/sweden/high-education>. (дата звернення: 12.09.2022).
2. Коган Г.В. Підготовка вчителя у Швеції. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/29_3.pdf. (дата звернення: 14.09.2022).
3. Логвиненко Т.О. Вища освіта Данії, Норвегії, Швеції у сучасному європейському вимірі. URL: <https://uzhnu.edu.ua> (дата звернення: 14.09.2022).
4. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителів: українські реалії, зарубіжний досвід: наук.-аналіт. доп. / за ред. В. Кременя. Київ: Вид-во ТОВ "Юрка Любченка", 2021. 54 с.
5. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник. Рівне, Овід, 2012. 352 с.
6. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу XXI століття: монографія / За наук. ред. О.І. Шапран. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2018. 344 с.
7. Catarina Player-Koro & Lena Sjöberg. (2018) Becoming a primary education teacher – pedagogic discourses in the teacher

education program's examination practice. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 4:2, 78–91, URL: <https://doi.org/10.1080/20020317.2018.1474702>. (Accessed on: September, 12, 2022).

8. Teacher Education System in Sweden URL: https://www.ltu.se/cms_fs/1.47671/da4d919f.pdf. (Accessed on: September, 12, 2022).

REFERENCES

1. Vyshcha osvita v Shvetsiyi [Higher education in Sweden]. Available at: <https://dec-edu.com/countries/sweden/high-education> (Accessed 12 Sept. 2022). [in Ukrainian].
2. Kohan, H.V. Pidhotovka vchytelya v Shvetsiyi [Teacher training in Sweden]. Available at: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/29_3.pdf. (Accessed 14 Sept. 2022). [in Ukrainian].
3. Lohvynenko, T.O. Vyshcha osvita Daniyi, Norvehiyi, Shvetsiyi u suchasnomu yevropeyskomu vymyri [Higher education of Denmark, Norway, Sweden in the modern European world] Available at: <https://uzhnu.edu.ua> (Accessed 14 Sept. 2022). [in Ukrainian].
4. Nychkalo, N., Lukyanova, L. & Khomych, L. (2021). Profesiynna pidhotovka vchytelya: ukrayinski realiyi, zarubizhnyy dosvid [Professional training of teachers: Ukrainian realities, foreign experience: scientific analyst]. (Ed.). V. Kremen. Kyiv, 54 p. [in Ukrainian].
5. Osvitni systemy krayin Yevropeyskoho Soyuzu (2012). [Educational systems of the European Union countries: general characteristics: text-book]. Rivne, 352 p. [in Ukrainian].
6. Reformuvannya i modernizatsiya osvitynich system krayin svitu XXI stolittya (2018). [Reforming and modernization of educational systems of the countries of the world in the 21st century]. (Ed.). O.I. Shapran. Pereyaslav-Khmelnitsky. 344 p. [in Ukrainian].
7. Catarina Player-Koro & Lena Sjöberg (2018). Becoming a primary education teacher – pedagogic discourses in the teacher education program's examination practice. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 4:2, 78–91. Available at: <https://doi.org/10.1080/20020317.2018.1474702>. (Accessed 12 September 2022). [in English].
8. Teacher Education System in Sweden. Available at: https://www.ltu.se/cms_fs/1.47671/da4d919f.pdf. (Accessed 12 September 2022). [in English]

Стаття надійшла до редакції 03.10.2022

“Корисним для себе (і для суспільства) буде тільки той, хто пізнав свою природу. Тоді людина розуміє свою місію. Своє покликання на землі й виробляє для себе спосіб життя, в основі якого лежить “споріднена праця”. Тільки так людина може самоствердитися і самореалізуватися, а значить стати щасливою”.

*Тригорій Сковорода
український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог*

“Хто бажає, щоб народ був щасливий і виховувався устійно, той повинен визнати як першу і неминучу умову досягнення цієї мети – виховання і освіти вчителів, а також таке їх становище, що відповідало б їхньому важливому обов'язку”.

*Адольф Дістервег
німецький педагог-демократ*

